

Nr 3.

Ankom till riksdagens kansli den 12 april 1918 kl. 4 e. m.

*Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 3 i
anledning av herr Hages motion, nr 277, om skrivelse till
Kungl. Maj:t angående åtgärder för ett bättre ordnande
av bostadstillgången inom vissa samhällen.*

Närvarande: herrar Andersson i Fiskebäckskil, Eriksson i Stockholm, Hagman i
Domnarvet, Ödström, Elisson, Winkler, Karlsson i Nynäshamn*,
Aarnseth, Pehrsson i Bramstorp och Hedin.

Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Uti en inom andra kammaren av herr *Hage* väckt, till utskottet för förberedande behandling hänvisad motion, nr 277, har motionären hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida och i vilken mån åtgärder kunde och borde vidtagas för att i huvudsaklig överensstämmelse med i motionen angivna grunder söka åstadkomma ett bättre ordnande av bostadstillgången inom de samhällen, där sådana åtgärder voro behöfliga, samt för riksdagen framlägga det resultat, vartill utredningen kunde giva anledning.

Beträffande motiveringen till denna hemställan hänvisar utskottet till motionen.

Över motionen hava utlåtanden avgivits *dels* gemensamt av bostadskommissionen och kungl. socialstyrelsen *dels* ock av Svenska stadsförbundet
Bihang till riksdagens protokoll 1918. 13 saml. 3 avd. 3 häft. (Nr 3). 1

dets bostadsråd samt Stockholms stads bostadskommitté. Dessa utlåtanden åtfölja jämte en vid sistnämnda utlåtande fogad reservation detta betänkande såsom bilagor.

Motion vid
1917 års riksdag
av herr
Hage m. fl.

Uti en vid 1917 års riksdag inom andra kammaren av herr Hage jämte fem andra ledamöter av nämnda kammare väckt motion nr 105 hemställdes, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för riksdagen framlägga ett förslag till progressiv beskattning för innehav eller nyttjande av större bostadsvåningar.

Uti motionen framhöll motionärerna, att den utav kristidsförhållandena på många orter i landet förorsakade bostadsbrist utvecklats till ett missförhållande av sådan beskaffenhet, att alla till buds stående medel borde tillgripas för detsammans undanröjande eller neutraliserande. Motionärerna anförde vidare bland annat följande:

»Då man söker genomtränga bostadsfrågans problem, framställer sig särskilt det förhållandet, att trångboddheten och rumsbristen ej är något som sträcker sig allt genom hela samhället, uppifrån och ända ned. Tvärtom lyxvåningarnas, de stora våningarnas tillvaro är ett faktum, som måste framstå som något särskilt i ögonen trädande under tider, då samtidigt svårigheter uppstå dagligen för den mindre bemedlade medborgaren att skaffa sig blott ett rum och kök, eller kanske t. o. m. endast ett rum med spis.

I en tid då ransoneringsprincipens nödvändighet för livsmedel slagit igenom och tagit sig uttryck i förordningar och föreskrifter, syftande till att alla skola få någon del av de knappa tillgångarna, kan man ej undgå att pålysa detta förhållande och samtidigt göra sig den frågan: då det finns brist även på bostadslägenheter, varför ej då söka åstadkomma något liknande system, avsett att förebygga att vissa medborgare hotas att kastas på gatan, under det att andra orubbade sitta kvar i innehavet av ett antal rum, vars innehavande under normala förhållanden ej kanske har så stor betydelse men under nuvarande förhållanden måste anses mindre önskligt med tanke på den ständigt sig ökande bristen på bostäder.

Nu kan det naturligtvis ej gärna bli frågan om ett ransoneringssystem för bostäder. Men det finnes säkerligen på detta område andra vägar, som kunde beträdas och som säkerligen kunde i viss mån verka på samma sätt

som ett ransoneringssystem. Ett sådant sätt vore att lägga en dryg beskattning på större våningar, progressivt växande uppåt efter antalet rum eller efter våningarnas samlade yttinnehåll — man kunde tänka sig en början med en låg skattesats vid 4 à 5 rum samt därefter en hastig progression uppåt mot de större lyxvåningarna eller också en stegring i förhållande till det samlade yttinnehållet. Härvid borde dock även tagas hänsyn till antalet personer, boende i resp. våningar.

Det kan vara skäl att i detta sammanhang påpeka, att i ett flertal utländska stater existerar en dylik anordning på beskattningens område, som borde kunna — om den infördes även i vårt land och lades på rätta sättet — medföra en viss pressning i riktning mot sönderdelning av större våningar — lyxvåningar o. d. — och därigenom skulle kunna verka fördelaktigt i den riktning, varom här är frågan. Det vore kanske då ej nödvändigt utsträcka skatten till den rena landsbygden, där densamma kanske av många olika motiv vore mindre lämplig, vilket erkännande möjligen ligger till grund för att en liknande skatt i en del utländska stater utgår som kommunalskatt.

Den skatt, som avses med detta påpekande, är en hyresskatt — Miet- und Wohnungssteuer i Tyskland och Österrike, Inhabited houses tax i England — om vars art och grunder för utgående — dels som statsskatt, dels som kommunalskatt — tämligen uttömmande redogörelser lämnas dels i »Handwörterbuch der Staatswissenschaften» VI bandet, dels också i »Finanz-Archiv, Zeitschrift für das gesamte Finanzwesen» utgiven av Doktor Georg Schanz 1:a, 11:e, 19:e, 22:a och 29:e årgången.

Ur dessa källor kan inhämtas, att en sådan skatt i en eller annan form existerar eller existerat i Tyskland, Frankrike, England, Rumänien, Österrike, Nederländerna, Belgien och Ryssland. Det är visserligen sant, att ovannämnda skattebestämmelser i resp. land i allmänhet tillkommit med annan syftning än den här ifrågasatta — de synpunkter, som legat till grund för skattens tillkomst, ha säkerligen förnämligast varit *finanssynpunkter*. Men det är alldeles säkert, att strävan att åstadkomma tillgång på mindre lägenheter och att beskatta överflödet också i någon viss mån varit bestämmande för den skattepolitik, som framskapat sådana skattelagar. Härför talar bland annat den omständigheten, att t. ex. i England, enligt ovannämnda »Handwörterbuch der Staatswissenschaften» äro från dylik skatteplikt befriad lägenheter och boningshus, för vilka erläggas i hyra eller anses böra erläggas (då de bebos av ägaren) under 20 pund, (en gräns som

dock synes satt väl långt ner). I Ryssland är skatten progressiv, vilket även torde på sätt och vis vara fallet i en del andra länder.

En skatt av ovan antytt slag borde kunna — vare sig den lades på hyresgästen i form av stämpelavgift, vilket kanske vore det lämpligaste, eller på husägaren — vara ägnad att i någon mån medverka till åstadkommande av ökad tillgång på smålägenheter, därigenom att en pressning skulle kunna på denna skatteväg åstadkommas på förhyrare av större lägenheter att inskränka sitt rumsbehov, vilket i sin tur borde kunna leda till uppdelning av större lägenhet med därmed följande ökad tillgång till mindre lägenheter. Men även i den mån skatten ej skulle komma att verka på detta sätt, skulle den vara väl motiverad som en lyxskatt, vars avkastning skulle kunna användas till lån eller understöd till företag, avsedda att framskapa ökat byggande av små bostäder. Det måste nämligen anses som en fullt riktig tanke denna, att de, som genom innehavet av stora lägenheter medverka till framskapandet av bostadsbrist, själva få erlægga bidrag till den statsverksamhet, som avser motarbeta bostadsbristen ».

Omförmälda motion hänvisades till bevillningsutskottet, som i avgivit betänkande, nr 5, yttrade:

»Ifrågavarande skattetyper är av gammalt datum och förekommer, på sätt i motionen erinrats, under växlande former och namn inom ett flertal staters skattesystem. Den är en objektskatt, som icke direkt bygger på de skattdragandes subjektiva skatteförmåga. Där den sistnämnda blivit ledande princip för beskattningens anordning, har också bostadsskatten, såsom den här må benämnas, förlorat i betydelse, om den eljest haft plats i systemet. Av motionärernas motivering framgår också, att de velat giva den föreslagna bostadsskatten en speciell och övervägande karaktär av lyxskatt med därav följande mera begränsad omfattning, även om det icke kan anses stå i full överensstämmelse med denna tankegång att, såsom motionärerna föreslagit, beskatta innehavet av lägenheter med endast fyra rum.

Till bostadsskattens natur hör såsom redan antytts, att densamma drabbar synnerligen ojämnt. Innehavet av en större bostadsvåning är långt ifrån alltid ett utslag av lyx. Ofta är ändamålet därmed tvärtom att skaffa innehavaren hans nödtorftiga utkomst genom uthyrning i andra hand, exempelvis genom inrättande av pensionat eller inackorderingars mottagande i mindre skala eller uthyrning av enstaka rum. Synnerligen vanskligt är det ock att förutse vem en bostadsskatt egentligen komme att träffa bostadens innehavare eller husägaren. I ett samhälle med god tillgång på våningar komme sannolikt skattens upptagande att helt enkelt resultera i en

motsvarande sänkning av hyresbeloppen. I ett annat kunde skatten medföra hyresstegring och hyresgästernas hopande i smärre lägenheter. I den mån övriga levnadskostnader växla å olika orter, skulle vidare en bostadsskatt göra sig gällande i mycket olika grad. Äro sistberörda kostnader jämförelsevis låga, kan en person i stället kosta på sig en rymligare bostad. Vad som ifråga om bostadsvåning är att beteckna som lyx i Stockholm, behöver visst icke vara det i en mindre stad eller på landsbygden.

Vid sidan av dessa allmänna invändningar mot förslaget om en bostadsskatt, vill utskottet, beträffande det rent sociala syftet att åstadkomma bättre tillgång på mindre bostadslägenheter, vilket för motionärerna tydligen varit det i första hand bestämmande, såsom sin uppfattning uttala, att det är långt ifrån säkert, att detta syfte skulle kunna på den föreslagna vägen främjas.»

Bevillningsutskottet hemställde, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda, och denna utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

Motionären har nu åter upptagit det i ovanberörda motion framlagda förslaget om införande av en progressiv skatt å större bostadsvåningar. Men uti förevarande motion hava gränserna för den av motionären föreslagna utredningen vidgats. Motionen avser nämligen även vidtagande av åtgärder varigenom den förefintliga bostadstillgången må kunna utnyttjas till avhjälpan av en i vissa samhällen förekommande bostadsbrist genom en »ransonering av bostäder utan andra därmed sammanhängande åtgärder.»

Utskottet.

På det livligaste behjartar utskottet det syfte, som ligger till grund för motionen, och utskottet delar jämväl den uppfattning, varåt motionären givit uttryck, nämligen att föreliggande förhållanden betinga den noggranaste sakliga prövning av alla utvägar, som kunde tänkas ägnade att åvägbringa lättnad i de på vissa håll förefintliga svårigheter beträffande bostadsfrågans lösning.

Det är ock denna uppfattning, som föranlett utskottet att över motionen införskaffa utlåtanden från de håll, varest otvivelaktigt för närvarande den största erfarenheten rörande förevarande spörsmål torde vara tillfinnandes.

Den åvägabragta utredningen har emellertid icke givit sådant resultat, att utskottet med stöd därav ansett sig kunna förorda bifall till motionen.

Vad först angår motionärens förslag om införande av en progressiv

bostadsskatt, ansluter sig utskottet till de utav 1917 års bevillningsutskott anförda synpunkterna.

För utskottet framstår härvidlag som särskilt betydelsefullt den omständigheten att, såsom särskilt framhållits av Svenska stadsförbundets bostadsråd och Stockholms stads bostadskommitté, en dylik beskattning ingalunda med säkerhet kunde antagas komma att befrämja det av motionären angivna syftemålet, nämligen att åstadkomma ökad tillgång på smärre lägenheter.

Vidkommande åter förslaget om ransonering av bostäder hyser utskottet visserligen i likhet med bostadsrådet den uppfattningen, att under tider av brist ett dylikt förfarande skulle principiellt sett äga samma berättigande ifråga om bostäder som beträffande andra nödvändighetsvaror.

Av de i ärendet avgivna utlåtandena framgår emellertid oförtydligt, att praktiska svårigheter göra den sålunda föreslagna utvägen oframkomlig.

En rationellt genomförd ransonering av lägenheter måste givetvis förutsätta att i mån av behov större lägenheter genom ombyggnad uppdelas i smärre lägenheter.

Vid sådant förhållande kan lämpligen erinras om resultatet av en utav Stockholms stads bostadskommitté föranstaltad undersökning rörande möjligheten att omändra vissa Stockholms stad tillhöriga fastigheter i syfte att i desamma inrymma smålägenheter.

Berörda undersökning, omfattande 17 fastigheter inom äldre staden, gav vid handen, att fastigheternas förändring till smålägenheter skulle för staden representera en direkt kapitalförlust, vilken under förutsättning att fastigheterna finge ligga orubbade under i medeltal 15 år, beräknades till 404,300 kronor och under förutsättning att denna tid kunde utsträckas till 50 år 337,800 kronor. Större delen av ombyggnadskostnaderna, beräknade till 491,000 kronor, skulle under alla förhållanden behöva avskrivas såsom förlust. Med hänsyn till utredningens resultat ansåg sig kommittén böra förorda de ifrågasatta åtgärdernas vidtagande allenast beträffande en av de ifrågavarande fastigheterna.

Att jämväl bortsett från kostnaderna för de större lägenheternas ombyggnad oöverkomliga tekniska och andra svårigheter möta för en rationellt genomförd bostadsransonering synes utskottet ligga i öppen dag.

I detta sammanhang vill utskottet framhålla, hurusom uti den av kristiden föranledda lagstiftning mot oskäligen hyresstegring meddelats bestämmelser i syfte att förhindra utvidgning av bostadslägenheter utan skäligen anledning (sammanslagning av lägenheter), och uti den till årets riksdag

avlåtna proposition nr 213 rörande vissa ändringar i nämnda lagstiftning hava berörda bestämmelser kompletterats genom förbud för ett och samma hushåll att under vissa förhållanden förhyra mer än en bostadslägenhet.

Utskottet vill slutligen betona, att enligt utskottets uppfattning den genom kristiden föranledda bostadsbristen uppenbarligen i första hand bör bekämpas genom fortsatta åtgärder från statens och vederbörande kommuners sida till befrämjande av en nybyggnadsverksamhet, varigenom garanteras tillkomsten av tillräckligt antal efter omständigheterna avpassade bostadslägenheter.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att herr Hages motion nr 277 icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 12 april 1918.

På utskottets vägnar:

K. A. ANDERSSON.

Bil. 1.

Till Riksdagens andra kammarens tredje tillfälliga utskott.

Genom nådigt beslut den 15 februari 1918 har Kungl. Maj:t anbefallt dels bostadskommissionen, dels kungl. socialstyrelsen att avgiva och till utskottet överlämna yttrande över en inom andra kammaren väckt motion, nr 277, angående åtgärder för bättre ordnande av bostadstillgången inom vissa samhällen. Till åtlydnad härav få bostadskommissionen och socialstyrelsen, vilka ansett sig böra behandla förevarande ärende gemensamt, efter överläggningar i ämnet avgiva följande yttrande.

I syfte att söka åstadkomma ett bättre ordnande av bostadstillgången inom vissa samhällen har motionären förordat tvenne slag av åtgärder från statsmakternas sida. Dels skulle enligt motionärens mening medel till ökat bostadsbyggande anskaffas genom påläggande av en särskild skatt för innehav av större lägenheter, och dels skulle det befintliga bostadsbeståndet göras till föremål för ransonering liknande den, som under den pågående krisen genomförts beträffande åtskilliga förbrukningsartiklar.

I likhet med motionären vilja bostadskommissionen och socialstyrelsen betona vikten av att en nyproduktion av bostäder kommer till stånd i största möjliga omfattning för att upphjälpa bostadsmarknaden ur dess beträngda läge ävensom att kraftiga åtgärder vidtagas av statsmakterna för vinnande av berörda syfte. I sådant hänseende må erinras, att 1917 års riksdag på extra stat för år 1918 anvisade ett förslagsanslag, högst fyra miljoner, att användas till understöd för uppförande av bostadshus med smålägenheter, med rätt för Kungl. Maj:t att förskottsvis redan under år 1917 av tillgängliga medel utanordna beloppet. Efterfrågan på understöd från ifrågavarande anslag har varit synnerligen livlig, och har detsamma nu till större delen fördelats. Framhållas må ock, att omfördälda ingripande från statsmakternas sida redan lett till ganska beaktansvärda resultat i form av nyuppförda smålägenheter i ett flertal städer. Vid sådant förhållande har det synts lämpligt att fortsätta på den redan inslagna vägen, och har bostadskommissionen därför i underdånig skrivelse den 11 februari 1918 förordat, att åtgärder vidtagas för åvägabringande av ett nytt anslag av statsmedel, denna gång å tre miljoner kronor, att utgå såsom understöd åt byggnadsföretag, avsedda att förbättra de mindre bemedlade klassernas bostadsförhållanden. Denna framställning har sedermera remitterats till socialstyrelsen för avgivande av yttrande, och kommer styrelsen givetvis att tillstyrka densamma.

Om kommissionen och socialstyrelsen sålunda måste instämma med motionären ifråga om nödvändigheten att få till stånd en ökad bostadsproduktion, anse de sig emellertid ej kunna förorda den av honom föreslagna utvägen att anskaffa de härför erforderliga medlen. Enligt deras uppfattning, lärer den motivering, som bevillningsutskottet vid 1917 års riksdag i sitt betänkande nr 5 avgivit för ett avstyrkande av den utav samme motionär i andra kammaren väckta motionen, nr 105, i förevarande ämne, alltjämt äga giltighet. Bostadskommissionen och socialstyrelsen kunna följaktligen ej förorda, att medel till ekonomisk subvention åt byggnadsverksamheten anskaffas genom tillämpande av här föreslagna beskattningsprinciper.

Vad angår den andra av motionären föreslagna åtgärden, nämligen genom-

förandet av en ransoning av befintliga bostadslägenheter, läser densamma vara ägnad att ur flera synpunkter ingiva betänkligheter. Det torde sålunda utan vidare vara självklart, att en sådan åtgärd ingalunda kan anses jämförlig med de av staten under krisen redan vidtagna åtgärder för ransoning av nödvändiga förbrukningsartiklar. En bostadslägenhet utgör ej såsom en kvantitet varor en enhet, som utan vidare kan uppdelas i ett flertal mindre enheter. Såframt icke genom styckning av större lägenheter blott åsyftas att vinna sådana mindre lägenhetsdelar, vilka omöjliggöra en uppdelning av de boende i flera från varandra afskilda ordnade hushåll och endast erbjuda en form av ett ur samhällelig synpunkt ingalunda önskvärt inneboendesystem, krävas, enligt vad verkställda utredningar giva vid handen, omfattande och kostsamma ändringsarbeten, vilka merendels uppväga de verkliga fördelar, som skulle vinnas genom en sådan uppdelning. Svårigheter uppstå emellertid icke enbart av byggnadsteknisk art utan ock ur ekonomisk synpunkt med hänsyn till fastighetsägarna. Här nämligen en fastighetsägare uppfört större lägenheter med mera anspråksfull inredning, är det som regel otänkbart, att dessa efter styckning kunna lämna samma hyresinkomst som före styckningen. Om sålunda en lägenhet på fem rum och kök betingar en årlig hyra av 1,500 kronor, torde lägenheten sannolikt icke kunna lämna samma hyresintäkt, sedan densamma exempelvis uppdelats i två lägenheter, varav en på tre rum och kök och en på ett rum och kök. Den förra bör kunna giva en årlig hyra av 900 kronor. Den senare läser däremot icke kunna lämna så stor hyresinkomst som 600 kronor för år. Huru skall i så fall skillnaden ersättas? Jämväl torde, såsom ock bevillningsutskottet i sitt ovannämnda betänkande i annat sammanhang anfört, det möta nära nog oöverstigliga svårigheter att i det enskilda fallet fastslå, i vad mån ett bostadsinnehav med hänsyn till de boendes antal och sysselsättning med mera skäligen skulle kunna anses vara större, än förhållandena det påkalla. Starka betänkligheter resa sig därför mot den av motionären föreslagna åtgärden att för ett mera tillfälligt behov verkställa uppdelning av redan befintliga större lägenheter.

Bostadskommissionen och socialstyrelsen hava emellertid i annat sammanhang tagit under omprövning, huruvida ej åtgärder borde vidtagas i syfte att förhindra, att ett och samma hushåll tager i anspråk större bostadsutrymme än vad med hänsyn till den på många håll rådande bostadsbristen kan anses önskvärt. I en den 15 februari dagtecknad skrivelse till statsrådet och chefen för kungl. justitiedepartementet med förslag till lag med vissa ändrade bestämmelser mot oskäligen hyresstegring m. m. hava kommissionen och styrelsen sålunda förordat, ej blott att de i nu gällande lagstiftning inryckta bestämmelser om visst förbud mot sammanslagning av flera bostadslägenheter måtte förlänas förlängd giltighet, utan ock att särskilt förbud måtte stadgas för ett och samma hushåll att under vissa förhållanden förhyra mera än en bostadslägenhet.

På grund av vad sålunda anförts kunna bostadskommissionen och socialstyrelsen ej förorda de åtgärder från statens sida, som av motionären här föreslagits.

Stockholm den 14 mars 1918.

För bostadskommissionen:

Allan Cederborg.

För socialstyrelsen:

Gunnar Huss.

*Bil. 2.**Till riksdagens andra kammarens tredje tillfälliga utskott.*

Sedan riksdagens andra kammarens tredje tillfälliga utskott i skrivelse den 18 februari 1918 till svenska stadsförbundet anhållit om förbundets yttrande över en av herr Hage väckt motion, nr 277, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder för ett bättre ordnande af bostadstillgången inom vissa samhällen, får svenska stadsförbundets bostadsråd, som inom förbundet handlägger bostadsfrågor, härmed anföra följande.

Motionen, som avser åstadkommande av ett bättre ordnande av bostadstillgången i de samhällen, där detta visat sig behöfligt, anger för det uppställda målets vinnande tvenne vägar: progressiv beskattning på innehav av större våningar och bostadsransonering.

Det förra av de båda förslagen framfördes av motionären redan vid föregående års riksdag, men vann icke riksdagens bifall. I sitt utlåtande över motionen framhöll då bevillningsutskottet bland annat, att skatten skulle komma att drabba ytterst ojämnt. Innehavet av en större bostadsvåning vore långt ifrån alltid ett utslag av lyx. Tvärtom vore ändamålet med den större lägenheten ofta att skaffa innehavaren en nödtorftig utkomst genom uthyrning, mottagande av inackorderingar etc. I den mån levnadskostnaderna växla på olika orter, skulle skatten också verka olika. Vad som vore att räkna som lyx i avseende å bostadsutrymme i t. ex. Stockholm, behöfde icke vara det i en liten landsortsstad eller på rena landsbygden.

Till de synpunkter utskottet sålunda i frågan anført, ansluter sig bostadsrådet helt. Rådet kan icke dela motionärens optimism, då han säger att det icke torde möta några svårigheter att utforma en lagtext, som toge tillbörlig hänsyn till förhållandena i de särskilda fallen och verkade endast, då lagstiftningen vore berättigad. De faktorer, som bestämma, huruvida en persons innehavande bostadsutrymme skall betraktas såsom alltför rikligt tilltaget för hans behov eller icke, äro så många, skiftande och svårbestämbara, att några generella och för alla fall giltiga regler i en lagtext med svårighet låta sig utformas. Att åter utrusta särskilda kommunala organ i orterna, t. ex. hyresnämnderna, med befogenhet att från fall till fall träffa avgörande, är också ägnat att väcka betänkligheter i betraktande av de stora och svåruppfyllda krav, som därigenom skulle ställas på deras opartiskhet. Rent lagtekniskt sett är förslaget säkerligen förknippat med stora svårigheter.

Dess sociala verkningar torde ej heller alltid bliva de afsedda — att motarbete rådande bostadsbrist. Tvärtom skulle måhända i många fall resultatet snarare bliva det motsatta. På orter med relativ god tillgång på bostäder skulle skatten väl kunna tänkas medföra en sänkning av hyrorna, åtminstone för större lägenheter, men under nuvarande förhållanden på fastighetsmarknaden skulle denna sänkning blott med svårighet kunna bäras av husägaren. I andra fall åter, där tillgången på mindre lägen-

heter redan är helt tagen i anspråk, torde följden bli hyresstegring på grund av den ökade efterfrågan och större anhopning i lägenheterna. Till gagn för förhållanden på bostadsmarknaden skulle givetvis ingen av dessa följder vara. Skatten är riktad mot innehavare av »lyxvåningar», men kommer säkerligen ofta, som erfarenheten från länder med bostadsbeskattning visar, att avvältras på husägare eller — medelbart — innehavare av mindre lägenhetstyper.

Ifrågasätts kan också, om det kapital skatten avser att tillföra bostadsproduktionen, skulle bli av någon avsevärdare betydelse. Denna fråga låter sig ej lätt besvara, då man saknar möjlighet att bedöma i hur stor utsträckning skatten skulle komma innehavare av »lyxlägenheter» att övergå till mindre våningar. Det ekonomiska understöd bostadsbyggandet i dessa tider ovedersägligen behöver, torde i varje fall kunna och böra lämnas på andra, till sina verkningar rättvisare och till sina konsekvenser lättare överskådbara vägar. I detta avseende har bostadsrådet den 25 sistlidne januari till kungl. civildepartementets bostadskommission avlåtit en framställning, till vilken rådet vill i detta sammanhang hänvisa.

Vidkommande därefter den föreslagna *ransoneringen* av bostäder synes, rent principiellt, åtskilligt tala för en dylik tanke. Att vid uppkommande brist å en vara genom en rättvis, strängt genomförd fördelning göra befintligt förråd av densamma för alla tillgängligt, är ju beträffande livsmedlen en i allt flera fall redan i praktiken med goda resultat genomförd tanke. Helt visst är densamma teoretiskt sett lika befogad, då det gäller nödvändighetsvaran bostaden. Frågan blir då blott om verkligt betydande resultat kan vinnas och om förslaget är i praktiken utförbart.

Att beräkna vinsten av bostadsransoneringen i de olika stadssamhällen, där den kan ifrågasättas, möter avsevärda svårigheter, bland annat på grund av bristande statistiska uppgifter. För Stockholms vidkommande finnas utförliga siffror från den av stadens statistiska kontor vid 1915 års slut företagna bostadsräkningen. Likaså finnas siffror tillgängliga i redogörelserna för kungl. socialstyrelsens bostadsberäkningar 1912—1913. Motionären angifver inga andra riktlinjer för ransoneringens omfattning, än att den skulle bestå i uppdelning av »stora bostäder i mindre». En ransonering torde väl dock helt och hållet få bortse från lägenheter av mindre storlekskategorier och lämpligen omfatta endast sådana från och med fem eller flera rum och kök.

En undersökning av boendetätheten per eldstad i dylika lägenheter i några städer, därifrån material föreligger (se ovan) meddelas här.

Stad	Boendetäthet per eldstad.	
	I våningar om 5 till flera rum och kök.	I genomsnitt för samtliga lägenheter.
Stockholm	0,62	1,22
Norrköping	0,74	1,51
Eskilstuna	0,76	1,67
Jönköping	0,71	1,42
Karlstad	0,77	1,41
Sundsvall	0,78	1,45
Luleå	0,87	1,60
Vänersborg	0,69	1,27

Av tabellen framgår sålunda, att medan boendetätheten per eldstad i dessa städer i genomsnitt för alla lägenheter uppgick till 1,44, nåddes för de större lägenheterna endast siffran 0,74. Rent *statistiskt* sett synes sålunda klart, att åtminstone i de större städerna ett icke föraktligt bostadstillskott vore att vinna.

Emellertid måste bostadsrådet, om också principen synes rådet skenbart riktig och genomförd ägnad att i viss grad förverkliga det avsedda ändamålet, dock ställa sig tvivlande mot möjligheterna att vid förslaget förverkligande ernå de statistiskt beräknade fördelarna.

Svårigheterna att avgöra vad av lägenhetsbeståndet, som bör ransoneras, hava ovan berörts. Ej mindre svårigheter uppstålla sig, när det gäller att för de bostadsökande tillgodogöra de beslagtagna delarna av lägenheterna. För att dessa skola komma till verkligt gagn, måste tydligen ingalunda oväsenliga ombyggnadsarbeten företagas. Problemet låte sig lätt lösas, därest det endast gällde att ifrån större lägenheter avsondrade rum inlogera ensamstående personer utan eget hushall. Bostadsnöden drabbar ju emellertid som bekant kännbarast familjer och framför allt familjer med barn. För att nyttiggöra de vunna rumsmöjligheterna fordras därför inrättande av kök, i en del fall måhända endast enklare anordning för kokning. De stora våningarna hava i allmänhet sina rum så belägna, att ett fränskiljande av nya lägenheter ställer sig både besvärligt och dyrbart. Med nuvarande byggnadskostnader skulle anordningarna — som i betraktande av krisens sannolika varaktighet icke böra göras för provisoriska — säkert ställa sig dyrbara. (En annan kostnad måste också beräknas, nämligen för magasinering av möbler från de utrymda lägenheterna.) Svårigheter med ombyggnadsarbeten av nu ifrågavarande art hava vid närmare undersökningar på ort och ställe visat sig vara större än man från början tänkt sig. Så har man i Stockholm planerat åstadkommande av smålägenheter genom uppdelning av större våningar i en del staden tillhöriga hus, men efter verkställda kostnadsberäkningar funnit sig böra afstå därifrån. (Se bihang till stadsfullmäktiges beredningsutskotts utlåtande och memorial 1916 nr 89, som här bifogas.)

Möjligheterna att med den föreslagna bostadsransoneringen vinna några mera betydande resultat torde emellertid te sig rätt olika i olika samhällen, beroende på byggnadssätt och material m. m. i olika orter. Av motionen framgår ej tydligt, huruvida meningen är, att eventuella bestämmelser skulle gälla för samtliga städer (i samma omfattning som hyresstegringslagen) eller det skulle ankomma på respektive samhällen att, efter närmare utredning av vad som för samhällets del kunde utvinnas, besluta ransonering. Att göra bestämmelsernas tillämpning beroende av bostadsförhållandena på de olika orterna torde dock vara nödvändigt. Förutsättningen för ransoneringens tillgripande måste vara dels behovet av dels möjligheten att vinna i förhållandena till de ekonomiska oppoffringarna avsevärda bostadstillskott. Skall det i motionen framförda förslaget om ransonering genomföras, måste lagstiftningen därom så avpassas, att ransoneringen kommer till utförande endast i samhällen, där utredning visat den vara påkallad, av avsevärd betydelse och med hänsyn till erforderliga ombyggnadsarbeten ur ekonomisk synpunkt genomförbar.

Även med avseende på en så begränsad lagstiftnings betydelse känner bostadsrådet sig dock på nu anförda grunder tveksamt.

Rådet vill även fästa uppmärksamheten därpå, att i nu föreliggande förslag till

omarbetning av hyresstegringslagen inrympts bestämmelser, som dels avse att förhindra en person att, utan hyresnämnds medgivande, innehava mer än en lägenhet inom samma kommun, dels giver hyresnämnd rätt att under vissa förutsättningar uthyra bostadslägenhet, som hyresvärd, utan av nämnden godkänd anledning, låter stå out-tyrd. Om dessa bestämmelser antagas, torde genom dem en del vara att vinna i motionens syfte.

Slutligen vill rådet kraftigt understryka, att viktigare än uppdelning av redan befintliga lägenheter är under nuvarande förhållanden på bostadsmarknaden befrämjandet av tillkomsten av nya och fullgoda bostäder. I detta avseende tillåter sig rådet ännu en gång hänvisa till sin redan omnämnda framställning om förnyat statsanslag till bostadsproduktionens höjande.

Som en sammanfattning av ovanstående får bostadsrådet förklara, att rådet anser förslaget om *bostadsskatten* i princip oriktigt och näppeligen ägnat att leda till åsyftat resultat samt förslaget om *bostadsransonering* om än teoretiskt, i viss mån tilltalande, i praktiken dock knappt ledande till några avsevärda resultat.

Stockholm den 13 mars 1918.

Å bostadsrådets vägnar:

Allan Cederborg.

Yngve Larsson.

Bil. 3.

Till Riksdagens andra kammarens tredje tillfälliga utskott.

Sedan Ni genom särskild remiss hemställt om Stockholms stads bostadskommittés yttrande över en av herr Hage väckt motion angående skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om åtgärder för ett bättre ordnande av bostadstillgången inom vissa samhällen, får kommittén i anledning av den sålunda mottagna remissen anföra följande.

I motionen framhålles först inledningsvis, att förhållandena å bostadsmarknaden för närvarande äro sådana, att man, då det med fog torde kunna befaras, att byggnadsverksamheten under en lång tid framåt icke kan beräknas uppnå erforderlig omfattning för att åstadkomma ett normalt förhållande mellan tillgång och efterfrågan å bostäder, för åstadkommande av en drägligare situation å bostadsområdet måste inrikta sig på att mera rationellt utnyttja den befintliga bostadstillgången genom att uppdelas stora bostäder i mindre. Till ernående av det angivna syftemålet föreslår motionären dels påläggande av en progressiv skatt å innehav av stora lägenheter, dels genomförande av en lämplig ransonering av bostäder.

Vidkommande då det förstnämnda förslaget har kommittén ej kunnat undgå att finna bostäder såsom skatteobjekt vara mindre lämpliga. Skatt på bostäder torde i de flesta fall drabba tämligen ojämnt, då det nästan alltid torde komma att föreligga avsevärda svårigheter att avgöra, huruvida beboendet av en större lägenhet är att betrakta som lyx eller blott är att anse som tillfredsställandet av ett i detta avseende »legitimt» behov. Någon möjlighet att i lagstiftningen kunna åstadkomma någon likformighet inför alla de skiftande fall, varom här skulle bliva fråga, torde näppeligen kunna ernås, och särskilt med hänsyn till denna omständighet har kommittén måst ställa sig avvisande mot förslaget i fråga. Dessutom hyser kommittén tvivelsmål om att en dylik beskattning, såsom motionären avsett, skulle komma att verka avskräckande på innehavarna av de stora lyxlägenheterna och förmå dem att inskränka sitt bostadsutrymme, varförutom kommittén är av den uppfattning att en sådan skatt näppeligen torde komma att bliva så inbringande, att ur ekonomisk synpunkt några bärande skäl skulle kunna anföras för dess uttagande. Själva tanken att beskatta lyxen, finner kommittén visserligen icke olämplig, men det är kommitténs uppfattning, att ett dylikt önskemål icke kan på ett rättvist sätt nås genom beträdande av den i motionen föreslagna vägen. Enligt motionären är emellertid avsikten med skatten att tvinga innehavare av större lägenheter att inskränka sitt behov av bostadsutrymme, varigenom för de mindre bemedlade skulle uppstå en avsevärd lättnad i detta avseende. Då det sålunda förefaller som om motionären härvid avsett mera tillfälliga, för kristiden lämpliga åtgärder, så synes det avsedda målet mera rationellt kunna nås genom direkt expropriation av delar av större lägenheter. I sådant fall skulle kunna ifrågasättas, huruvida icke i förfoganderättslagen borde inrymmas sådana bestämmelser, att de möjliggjorde dylik expropriation, för den händelse förhållandena skulle på någon ort bliva så hotande, att en dylik åtgärd vore oundgängligen nödvändig.

Beträffande därefter förslaget om ransonering av bostäder, torde mot detsammas genomförande starka invändningar göra sig gällande. Först och främst uppstå givetvis rent tekniska svårigheter, som torde vara ytterligt svåra att övervinna. En uppdelning av lägenheter skulle säkerligen under nuvarande förhållanden i regel betinga så höga kostnader att de mindre bemedlade icke skulle mäka erlægga de hyresbelopp, som de nya lägenheterna skulle komma att betinga. Dessa hyresbelopp måste ju fixeras med hänsyn ej blott till de nämnda ändringskostnaderna utan även med hänsyn till den föregående lägenhetens pris och så, att vederbörande fastighetsägares skäliga anspråk tillgodoses.

Då vidare oöverkomliga svårigheter möta att finna någon fullt rättvis ransoneringsgrund, synes motionärens förslag även i denna del vara mindre lämpligt. I någon mån torde emellertid ett slags ransonering komma till tillämpning, därigenom att i den nya hyresstegringslagen torde komma att innefattas bestämmelser, som hindra förhyrande eller nyttjande av mer än en bostadslägenhet inom samma kommun.

Motionärens syfte torde huvudsakligast vara att bidra till åstadkommande av bättre bostadsförhållanden för de mindre bemedlade. Detta syftemål synes kommittén mera rationellt kunna tillgodoses genom statligt ingripande i annan ordning, och har kommittén i detta sammanhang velat erinra om att riksdagen sistförflutet år beviljade ett betydande anslag till ordnande av de mindre bemedlades bostadsfråga, varjämte,

som bekant, för årets riksdag framlagts förslag, som i avsevärd utsträckning vilja tillgodose samma ändamål.

Under hänvisning till det anförda har kommittén, ehuru kommittén sålunda behjärtar syftemålet med motionen, likväl ansett sig böra uttala, att den föreslagna utredningen, enligt kommitténs uppfattning, knappast torde komma att leda till åsyftat resultat.

Remisshandlingen återgår härjämte.

Stockholm den 18 mars 1918.

På Stockholms stads bostadskommittés vägnar:

ALLAN CEDERBORG.

Gunnar Bohman.

Reservation av ledamoten i kommittén herr G. Wahl, som avgivit följande yttrande:

»Mot kommitténs beslut har undertecknad varit i så måtto av skiljaktig mening, att jag ansett, att åtgärder i motionens syfte borde hava förordats. Ostridigt torde nämligen vara att personer i god ekonomisk ställning äro i besittning av bostadsinnehav, som kunna betecknas såsom ren lyx. Otivelaktigt undandraga dessa därför från bostadsmarknaden utrymmen, som i icke ringa grad skullé kunna avsevärt lindra den bostadsbrist, som nu är rådande. Då jag emellertid delar bostadskommitténs åsikt därutinnan, att en beskattning av större lägenheter komme att drabba tämligen ojämnt och kanske icke heller skulle bliva så ekonomiskt inbringande, att ett verksamt stöd åt bostadsproduktionen därigenom skulle kunna åstadkommas, så vill jag ifrågasätta, huruvida icke en bostadsskatt, uttagen på direkt väg efter liknande grunder, som den nuvarande värnskatten utgår, i stället vore att förorda. Genom att en dylik skatt lades på de högre inkomsterna och då, såsom förut framhållits, så gott som uteslutande personer i god ekonomisk ställning äro innehavare av större lägenheter, så skulle motionens syfte i den del, den avser, att åstadkomma medel för främjandet av bostadsproduktion enligt mitt förmenande på ett verksamt sätt vara nått.

I detta sammanhang kan jag icke underlåta att framhålla, ehuru det icke beröres i motionen och således strängt taget icke skulle höra till ämnet, att statsmakterna borde, i syfte att anskaffa medel för stimulering av den allmännyttiga byggnadsverksamheten, med det snaraste upptaga frågan om införandet av en effektiv värdestegringsskatt på fastighet för att därigenom tillföra samhället delaktighet i de vinster, som uppkomma särskilt genom spekulationer i äldre fastigheter, och som äro att motse framförallt i händelse, att den nuvarande hyresstegringslagen skulle upphöra att gälla.

G. Wahl.»